

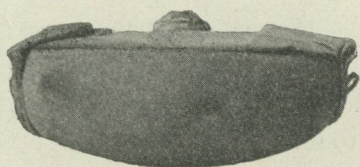
En trolldosa från vikingatiden.

Ett bidrag till kännedom om ormens betydelse inom folkmedicinen

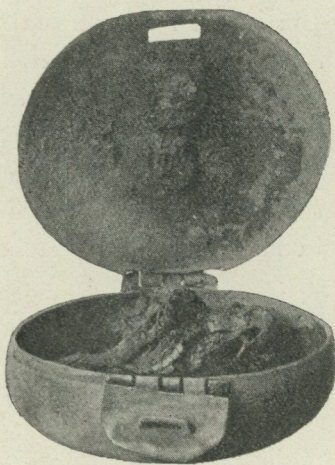
af

Bror Schnittger.

I Statens Historiska Museum finnes ett föremål som med all säkerhet kan betecknas som en trolldosa. Det är en rund, oornerad

a.

b.

Fig. 1 a, b. Trolldosa från Bäls sn, Gottland. Stat. Hist. M. 8,152.

liten bronsdosa af 6,4—6,65 cms diameter och 3,2 cms höjd, som innehåller ett hopringladt skelett af en ung snok,¹ på hvilket ännu en del af fjällen kvarsitta. Den är funnen 1887 vid harfning i en åker vid barnmorskebostaden i Bäls socken på Gottland och inkom till museet 1891, där den erhöll inventarienumret 8,152. Fig. 1.

Först ett par ord om dess ålder. Dosan — som har en i lockets insida fastrostad järnslå samt ett par trådfibrer, tydligen spår af den nu förstörda låsanordningen — är oornerad, men öfverensstämmer till alla delar med de ofta ornerade bronsdosor från vikingatiden, i hvilka man funnit vågar och vikter af brons (jfr Svenska fornsaker, fig. 646 samt 642—645). Då några af dessa vikter bära imiterade

¹ Enligt bestämning af docenten A. Pira vid Stockholms Högskola.

arabiska inskrifter, är det troligt, att ej blott vikter och vågskålar utan äfven förvaringsdosorna äro orientaliska eller sydosteuropéiska importföremål från den tid, då våra sydostförbindelser voro som lifligast, omkring 850—950 i runda tal.

Denna dosa har sitt egentliga intresse genom det däri befintliga snokskelettet. Rätt betraktadt skall man finna, att detta föremål på ett lyckligt sätt belyser folktrons och folkmedicinens uråldrighet och konservatism. Jag skulle tro, att det här föreligger 1:o antingen ett lyckodjur, en hvitorm eller en spiritus, 2:o eller också ett rent medicinskt objekt, användt af någon klok gubbe eller gumma (seiðmaðr eller seiðkona) för botandet af sjukdomar. För att belysa det förra alternativet är det enklast att citera en af de yngsta uppteckningarna om hvitormsföreställningarna, nämligen den från Sörmland, som förekommer i A. Flentzbergs uppsats om »Spott och spottning», Fataburen 1908, s. 112.

»Någon hvitorm har jag icke sett; men väl hört berättats, att en sådan är mycket bra att ha, emedan 'han kan draga till sin ägare denna världens goda, så att pengar och ägodelar aldrig mände tryta'. Konsten är blott att hitta på en sådan. Alldeles omöjligt lär detta icke vara, ty det berättas om folk, som ägt ett dylikt underdjur, fastän de naturligtvis aldrig få visa det, och det finnes äfven vägledning för den, som vill söka reda på en hvitorm åt sig. Om man gräfver under en ek, som under vintern behåller sina löf, så kan man finna det dyrbara djuret. Somliga hafva berättat mig, att han kan finnas till och med under buskar, hvilka under vintern ej fälla löfven. Han ligger under själfva 'hjärtroten'.

Sedan man funnit ormen, variera berättelserna om dess användning. En man från Länna sn i Södermanland uppgaf, att den skulle kokas i 'lyckt vatten', d. v. s. i vattenfylld gryta med locket på, hvarvid den första, som lättade på locket och förtärde af spadet, blef 'allvetande'.

Från Dillnäs har berättats för mig, att hvitormen också kan förvaras lefvande, då han åt sin ägare 'drar' pengar och annat godt. Hans fordringar tyckas emellertid stå i omvänt förhållande till hvad han gifver, ty till bostad begär han endast en dosa och

till lifsuppehälle 'tre nyktra spottar'¹ hvarje dag. Får han icke dessa så drar han ifrån en lika mycket, som han förut dragit till en.»

Från Finland berättas det, att »ormarna vanligen bo i hålor och hafva en hvit anförare, hvilken ej sällan setts i solsken glänsa såsom silfver. Den, som fångar en sådan orm, får mycket godt och lär sig förstå fåglarnas språk, gökens galande m. m.»²

Äfven Eva Wigström omtalar den allvetenhet, som man får af den kokade hvitormens spad.³ Hon tror sig däri spåra en folklig reminiscens från Sigurdssagan. Som bekant bränner Sigurd sitt finger, då han steker Fåvnes hjärta; han sticker det flottiga fingret i munnen och får därigenom förmåga att förstå fåglarnas lät. Jag tror emellertid, att denna föreställning är långt äldre till sitt ursprung än Sigurdssagan.

Det synes mig ligga ganska nära till hands att tolka det ifrågasvarande fyndet från Bals som ett dylikt lyckodjur, en »hvitorm» som bevarats i en dosa.

Det är mig ej bekant, om det i någon samling verkligen finnes någon »hvitorm» från nyare tid; däremot är det ej så sällsynt att påträffa dosor med en »spiritus» eller »spittus». Då spiritus-föreställningarna äro besläktade med dem om hvitormen, skall jag i korthet beröra desamma. Man tar ett »tuppägg» och bär det i vänstra armhålan, tills det kläckes; då kommer det ut en spiritus, som förvaras i en dosa i vänstra västfickan (hjärtrakten) och som måste födas med nykter spott hvarje dag. En spiritus är »bra att ha till litet af hvarje», den besvarar frågor om förborgade ting och skänker äfven rikedom; men den är en farlig vän, ty ägaren kan sluta i fattigdom och själfmord m. m.⁴ En spiritus är också mycket svårhandterlig. Eva Wigström berättar t. ex. om en klok gubbe i Göinge som hette Mats, att han hade en dylik hjälpare, som han alltid bar på sig.

¹ »Nykter spott» är spotten på morgonen, innan man ätit eller druckit.

² J. R. Aspelin i Ormen och ormkulten i Finland. Finskt Museum 1895, s. 81 ff.

³ Svenska fornminnesfören. tidskr. X, s. 179. Jfr hennes arbete Folkdiktning, andra saml. s. 142, samt F. J. E. Eneström, Finnvedsbornas seder och lif, s. 225.

⁴ Se A. Flentzberg, anf. st. s. 112 ff.

»En gång skulle han köra långt upp i landet med rökt fläsk, och hur det nu var, så hade han glömt sin ask hemma i ett skåp. Här, kan man tro, blef det ett väsen, då husbonden var borta. Mats' hustru var nära att förlora förståndet, ty hon hade ingen makt öfver spiritusen, och denne väsnades etter värre. Mats själf hade kört så långt, att han var nära Växiö, innan det bars för honom hur det stod till i hemmet; han vände om i en fart, kom hem, fick sin ask och styrade sin hjälpare.»¹

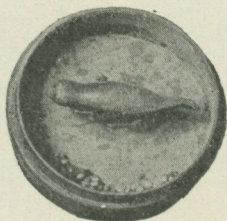

Fig. 2. Spiritus från
Sörby sn, Småland.
Nord. M. 20,007.

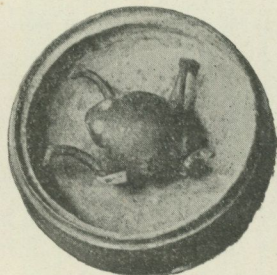

Fig. 3. Spiritus från All-
helgona sn, Östergötland.
Nord. M. 24,052.

Enligt Wigström är en spiritus ett ödleliknande djur, men med sex ben, och Flentzberg har hört den beskrivas som en skalbagge (skalbaggen har sex ben) eller som »ett litet benrangel i en dosa». Dessa uppgifter öfverensstämman utom med afseende på benens antal med tvänne spiritus som jag har varit i tillfälle att se i Nordiska Museet. Den ena är en rund trädosa, af c:a 7 cms diam., nu saknande lock, som innehåller en i trä skuren liten ödla med rörliga ben samt några roffrön som säkerligen ditlagts som föda åt djuret. Fig. 2. Den förvärfvades 1880 från Sörby sn, Norrvidinge hd i Småland. Den andra är en grönmålad svarfvad trädosa med lock, af c:a 8 cms diam., hvilken torde tillhöra senast förra delen af 1700-talet;² den innehåller en rörlig paddliknande figur med fyra ben;

¹ E. Wigström, Folkdiktning, andra saml. s. 359.

² Enligt datering af doktor N. E. Hammarstedt; jag framför härmed min tack-samhet till doktor Hammarstedt för hjälp och upplysningar vid mina studier i Nordiska Museet.

vid minsta rubbning af asken kommer djuret i rörelse på ett sätt, som ger det ett sällsynt bestickande utseende af lefvande varelse. Dosan inköptes 1879 från Hageby i Allhelgona sn, Göstrings hd i Östergötland. Fig. 3. Det är tydligt, att bruket af dessa i trä skurna »spiritus» går tillbaka till ett mera ursprungligt bruk af ett verkligt djur; den hos Flentzberg citerade traditionen om spiritus som »ett litet benrangel i en dosa», är möjligen ett minne af detta. Skulle det icke kunna tänkas, att det varit en snok som varit den ursprungliga spittus, men som senare har utträngts af andra reptilier. Traditionen om tuppägget tyder därpå; med ett sådant menas nämligen de förkrympta ägg som hönorna emellanåt lägga, då de sluta att värpa; men snokägget är just en dylik, gulhvit liten tingest, snarlik ett tuppägg. Vi skulle i så fall kunna anse Bälsfyndet, »ett litet benrangel i en dosa», som prototypen för senare tiders spiritus.

Jag har härmed framlagt de synpunkter, som kunna rubricera trolldosan som ett lyckoföremål. Men som jag nämnt kan det äfven tänkas, att föremålet haft en mer aktiv uppgift i signeriets och medicinens tjänst. Jag stöder detta på tvänne omständigheter. För det första användas ormar profylaktiskt och medicinskt i ganska stor utsträckning; och för det andra uppträder ormen eller snoken nästan alltid i en del yngre tiders trolldosor, som sannolikt äro att anse som kvacksalfvares bestick.

Jag skall för fullständighetens skull omtala några af de vanligaste kurer, däri ormen spelar en roll. Jag meddelar här originalberättelser ur Nordiska Museets arkiv o. fl. st.; det är dock att märka, att de flesta bruken uppträda i olika delar af vårt land med obetydliga skiljaktigheter. Uppteckningarna i Nordiska Museets arkiv härröra till stor del från amanuensen N. Keyland. — En orm fångas och flås, torkas, söndergnides, blandas med salt och ges hästarna om våren (Hede sn, Härjedalen 1904, Nord. M. arkiv). Ormkött ges åt kokreaturen för att de må få matlust (Anundsjö sn, Ångermanland, Nord. M. arkiv). Om en ko mjölkar blod, förorsakadt af en klok gumma, borrar man ett hål i stallgluggen och lägger däri en orm samt stänger till med en plugg; det hjälper för det onda (Bohuslän 1880, Nord. M. arkiv). Bland de många åtgärder

man vidtog för att skydda kreaturen från att blifva förgjorda, brukades i Finnveden att borra ett stort och djupt hål uti ladugårds-tröskeln, och uti detta nedlade man en lefvande orm, hvarefter hålet tilltäpptes med en passande plugg af flygrönn.¹ För gikt slår man sig med en orm och säger: »Du skall bota, så säkert som du har dödat, igenom de tre heliga namnen» (Värmland 1904, Nord. M. arkiv). Barnskrik botas med en käpp, som man dödat en orm med (Värmland 1898, Nord. M. arkiv). När man får »ryggflög», tar man ett ormskinn och lägger på det sjuka stället (Hede sn, Härjedalen 1904, Nord. M. arkiv). En bra medicin till att dricka eller att smörja med är ornbrännvin: man lägger en orm, dödad på skare om våren, på brännvin (Lappland och Jämtland 1905, Nord. M. arkiv). Ormister strykes på sjuka ögon (Mangskogs sn, Värmland 1889, Nord. M. arkiv). J. O. Bromans Glysisvallur omtalar, att man kan skydda sina sjuka kreatur från att rifvas af vilddjuren, om man hänger på dem upptorkade ormar eller ormskinn eller bestryker dem med ett ormskinn (Helsingeboken, utg. af K. Haegermarck 1900, s. 234). För tandvärk tar man upp med munnen det första snokskinn man ser om våren (Örkened sn, Skåne, Nord. M. arkiv). Tar man ett ormskinn i munnen, då man kysser den man älskar, kan man vara viss om genkärlek (Gottland, uppgift af N. Lithberg). Beaktansvärd är också den tron, att man får makt att lätt förlossa, »skilja mor och barn åt», om man en gång lyckats skilja en groda ur gapet på en orm utan att skada djuren (Värmland, Nord. M. arkiv, m. fl. st.).

Som man ser, är det ej så sällan som ormen (snoken) uppträder i folkmedicinen. Det nämnes visserligen ej i de uppteckningar jag använt mig af, men det är väl troligt, att åtskilliga af dessa kurer ej utförts af hvem som helst, utan af kloka gubbar och gummor. Det är därför ej underligt att finna ormen representerad i trolldosorna i en eller annan form, för att vara till hands vid olika signierier. Och det är ej allenast i nyare tiders trolldosor, som så är förhållandet, utan äfven årtusenden före den tid då Båls-dosan fungerade i vidskepelsens tjänst. Jag skall här beröra några dylika fynd.

¹ F. J. E. Eneström, Finnvedsbornas seder och lif s. 196.

Af de tre bekanta trolldosorna från Danmarks bronsålder (alla från Själland, 3:dje perioden, 1300—1100 f. Kr. f.) innehåller den från mansgrafven i Garderhöj intet spår af djurrester (Københavns Museum B. 3,716—26). Så mycket märkligare äro de två andra. I en hög å Hvidegaarden vid Lyngby anträffades en mansgraf i en stenkista. Förutom ett svärd och ett spänne fann man en rund läderdosa, som jämte toalettsaker m. m. innehöll följande märkliga ting: en snäcka från Medelhafvet, en flint-flisa, några förtorkade rötter, stjärten af en *snok*, en falkklo, ett stycke af en bärnstenspärla, samt i ett särskildt läderhölster underkäken af en ekorrunga, några småstenar i en urinblåsa m. m.

Den tredje trolldosan är funnen i en kvinnograf (stenkista) i Maglehøj vid Fredriksund. Förutom prydnadssaker fann man en

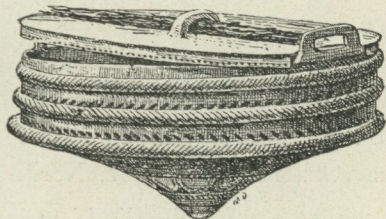

Fig. 4. Trolldosa från Maglehøj, Själland.

Nat. Mus., Köbhn. Ur S. Müller, Ordning av Danm. Oldsager, Bronzealderen, fig. 124.

bronsdosa, fig. 4, innehållande: 2 hästtänder, några ben af vässla, en klo af lodjur, ett stycke luftstrupe af en fågel, några ryggkotor af en *snok*, en liten rönnekvist, ett stycke träkol, två småstenar, två stycken svafvelkis m. m.

Båda dessa trolldosor innehålla delar af *snoken*. Innan jag går vidare och omtalar andra trolldosor, vill jag uppehålla mig ett ögonblick vid dessa intressanta fynd. De be-

visa på ett slående sätt, att flera af de djur, som ännu i dag spela en roll af helighet och mystik i folktron, redan för mer än 3000 år sedan hade denna betydelse. Om hästen behöfver jag ej tala, då dess betydelse i detta afseende är alltför välbekant. Vässlan var under 1500-talet en efterfrågad apoteksvara i magistralmedicinen,¹ och i senare tid har vässlans skinn och ben användts som läkemedel för husdjur.²

¹ Troels Lund, Hälsobegrepp i Norden under sextonde århundradet. Stockholm 1901, s. 167.

² Enligt uppteckning från Norrby sn i Uppland af doktor N. E. Hammarstedt. — Om en vässla uppehåller sig i ladugård är det farligt att röra eller hota den, ty då blir det otur i ladugården (Ryssby sn, Småland, Nordiska Museets arkiv).

Om falcken känner jag ej någon modern tradition, men ett djur, som säkerligen därmed förväxlats och således är likvärdigt med falcken ur folkloristisk synpunkt nämligen höken, användes liksom skatan och ugglan profylaktiskt uppspikad i stall och ladugårdar för att hindra djuren att ridas af maran. Ekorrens ställning inom folktron som olycksbådande djur är allmänt bekant. Eva Wigström vill räkna ekorren i denna funktion som en afkomling af Ratatosk, den elaka ekorren i Ygdrasils ask;¹ den höglärda Eddateologien har emellertid med all säkerhet ej spelat någon roll för den moderna folktron, och detta fynd från bronsåldern visar, att den magiska uppfattningen af ekorren är långt äldre. Rönnen spelar som bekant en betydande roll i senare tidens signerier och öfvertro.²

Båda fynden innehålla dessutom småstenar. Jag har ej varit i tillfälle att se dessa; möjligen hafva de, liksom dylika i senare trolldosor, brukats i signeriets tjänst som räknestentar vid besvärjelse, till bestrykningar, eller medtagits som en slags fetischer blott och bart på grund af ovanligt utseende. Dock vill jag framställa äfven en annan gissning, hvilken jag visserligen ej tillmäter någon som helst betydelse, men som dock torde få komma fram till frågans fullständiga belysning. Som bekant ha naturfolkens medicinmän bland annat till uppgift att bota sjukdomar, som trollats på offren af andra shamaner; detta sker dels genom afsjungandet af trolldånger och besvärjelser, dels genom sugning på det sjuka stället, hvarvid medicinmannen efter en stunds sugning framvisar en »ut-sugen» kvartsskärfva, en benstump, ett stycke träkol eller dylikt.³ Stenarne i de danska fynden skulle ju möjligen kunna tolkas som dylika »sjukdomsfrön», som medicinmännen medförde i »besticket» att ha nära till hands i praktiken.

Men jag återvänder till den serie trolldosor, jag här önskar beskrifva. Näst efter de danska bronsåldersfynden känner jag intet äldre än den här ifrågavarande vikingatidsdosan från Gottland. Därefter gör jag ett språng upp i den historiska tiden. I en dombok från

¹ E. Wigström i Svenska forn. fören. tidskrift X, s. 168.

² Se bland andra F. J. E. Eneström, anf. ställe, s. 187, 191, m. fl.

³ Kr. Bahnson, Ethnografien I, s. 44.

Södertälje af 1639 redogöres för en ransakning med tjufpack.¹ Därvid förhördes och tvangs till bekännelse en kvinna, som kunde »trulla». »Hon haffver och gifvit Swen en pung at förswara sig medh, at icke lag och rätt skulle bijta på honom.² Men när han förnam, at pungen inthet kunde hielpa i döliande medh saken, fick han pungen ifrån sig för Rätten; deruti war en hop saker, som sådana trolpackor pläga med omgåss och bruka. Nämligen segerhufva,³ tydebast,⁴ ormenacka, hierteseena, knytteband, några slags små stenar, 5 st. blå, bruna och grå, slätte som wore de pollerade, brennesteen,⁵ rötter, uthi hennes kista, när hon ransakades, fans och sådana steenar och saker som i pungen.»

På Nordiska Museet finnas trenne trolldosor från modern tid, antagligen 1800-talet, från Hjulsjö sn i Västmanland. Den ena af dessa (inv. 97,487) är en flatrund träask och innehåller endast några stenar af tegel, kvarts m. m. Af större intresse äro de två andra. Inv. 97,489 är en cylindrisk näfverdosa af något mer än 11 cms höjd och innehåller 4 slaggbitar, 3 haräpplen (en svamp: *Elaphomyces granulatus?*), ett skal till en röksvamp, en påse svafvelblomma, en tom påse med påskriften: 12-mannakraft⁶ samt 4 förtorkade animaliska rester, enligt inventariebilagan antagligen af *orm*.

Den tredje dosan är äfvenledes från Hjulsjö sn (inv. 97,488). Det är en cylindrisk näfverdosa af 10 cms höjd och 7,2 cms diameter. Fig. 5. Den innehåller ett par *ormskinn* (snok?) samt en liten hartsbit. Denna sista dosa är af allra största intresse. I folkmedicinens tjänst se vi, att ormen användes till betrykningar eller på

¹ Södertälje stads äldsta kända domböcker utg. af G. O. Berg, Uppsala 1911. Det är docenten O. Almgren, som haft godheten att göra mig uppmärksam på ifrågasvarande passus.

² Det synes som om denna trollpung varit blott en amulett, buren för att göra ägaren »hård» mot olyckan. Det föreligger ju en möjlighet, att denna användning varit den enda, ej blott för denna, utan äfven för andra här omtalade trolldosor. Dock tyckes den af mig framställda åskådningen vara mera antaglig.

³ Segerhufva kallas fosterhinnan, då den i stället för att följa med efterbörden, sitter på barnets hufvud som en mössa. Den, som är född med segerhufva, är ett lyckobarn.

⁴ Tibast, *Daphne mezereum*.

⁵ Lapis (AgONO^2) eller blåsten ($\text{CuO}^2\text{SO}^2 + 5 \text{aq}$) eller svafvel.

⁶ I äldre farmakologi (14—1600-talen) rötterna af *Eryngium maritimum*. Uppgift af N. E. Hammarstedt.

annat sätt; som en förtunnad form af detta bruk se vi att ormskinnet i stället får göra samma tjänst. På samma sätt är denna trolldosa med ett par ormskinn en sen ättling af en mera ursprunglig företeelse: Bälldosan, som innehållit djuret själf. I sanning ett vackert exempel på den folkliga traditionens sega konservatism!

Till sist några ord om den psykologiska bakgrunden för dessa säregna bruk, i hvilka djuren, särskildt ormen, spela en magisk roll.

Den primitiva människans första form af lifsåskådning (och religion) är en större eller mindre medvetenhet om lifvets förefintlighet. Och då människan uppfattar ytttervärlden efter sig själf som måttstock, kommer hon härvid fram till uppfattningen, att allt, djur, växter, stenar o. s. v., ej blott äger lif utan ett förnimmande och äfven mer eller mindre förstående sådant. Ur denna zoism (eller animatism) utvecklar sig hvad den engelska forskaren E. B. Tylor kallade animism, d. v. s. föreställningen, att allt jordiskt var besjäladt af individuella andar.

En särskild sida af animismen är ankulten. Den väsensskillnad, som den utvecklade människotanken uppställt mellan människor och djur, existerar ej för den primitiva människan. Människans själ kan ta sin bostad i ett djur och tvärtom; särskildt är det de aflidnes andar som söka sin bostad i djuren. Att ormen hos vissa nu levande naturfolk och äfven i äldre tider i Europa tänktes som bostad för de dödes andar, är helt naturligt. Själen tänktes ju lefva i närheten af den döda kroppen, alltså i jorden, och ormen som kryper upp ur jorden eller ur grafrösets stenar, tilldrog sig lätt en dylik föreställning. En sådan uppfattning uppträder mycket tydligt hos antikens folk. På grekiska grafurnor afbildas ofta själen som en slingrande orm.¹

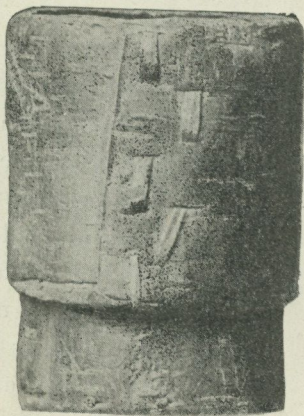

Fig 5. Trolldosa från Hjul-sjö sn, Västmanland.
Nord. M. 97,488.

¹ Se bland andra Schrader, Begraben und Verbrennen im Lichte der Religions- und Kulturgeschichte, s. 13.

Af intresse är äfven en episod hos Vergilius i Eneidens femte sång (vers 75 ff). Väderdrifven till Sicilien firar Eneas där sin faders dödsdag med offer och kamplekar:

Själ af många tusende män ledsagad, Eneas
träder till griften, af skockade folk i skaror omkringträngd.
Här två bågare vin han gjuter till förstling af offret,
två af fraggande mjölk, och två af det helgade blodet;
grafven med purpurblommor beströr, och säger med vörtnad:
»Hell dig, förgudade far! Hell er, som jag åter förgäfves
nalkas, skuggor och stoft af den, som skänkte mig dagen!
Icke mig unnades nå, med dig, den främmande Tibern,
icke Italiens gräns och de fält, som Ödet mig lofvat.»
Knappt så sagdt, en halkande orm ur de heliga djupen
upprann, sväfvande fram i sju ofantliga ringar.
Krökt emellan de altar man rest, grifthögen han omslöt.
Asurfärgad, hans rygg var beströdd med gyllene fläckar;
skimrande hvart och ett fjäll, likt bågen som hvälfves i molnet,
målad af solens eld, med färger i tusende skiften.
Häpen Eneas stod. Men ormen i krökande framfärd
flyter emellan fejade kärl och helgade skålar,
smakar af offerspisen och under den rundade högen
fredsam återsmyger sig ned från skattade altar.
Nu fördubblar Eneas sitt nit, att fira sin faders
ära, ej viss, om han ägt besök af hans skyddande ande
eller af ortens.

(G. J. Adlerbeths öfversättning.)

Här uppfattas ormen antingen som »genius loci» eller som fadrens fylgia. Men en dylik »famulus parentis» är tydligen identisk med den dödes ande; i hvarje fall torde föreställningen om dylika »famuli» hafva utvecklat sig ur en primitivare föreställning om den dödes ande i djurgestalt.

Huruvida ormen (snoken) varit föremål för ankult i vårt land är en svårlöst fråga; hus- eller tomtormar, som matades med ko- eller får-mjölk, omtalas af Olaus Magnus, Heberer v. Bretten och C. v. Linné

och äro äfven kända från Finlands svenska landskap.¹ Huruvida man häri har att spåra en ankult eller vanlig djurkult vågar jag ej afgöra, fastän det förra ej synes mig oantagligt.

Men hvarest hade man att söka grunden till djurmagien? Säkertligen i zoismen i dess mest primitiva skede, i de naivaste föreställningar om i allting inneboende lif och hemliga krafter. Det är naturligt, att just ormen med sitt säregna utseende, sin giftighet, sitt ombyte af skinn, sitt uppstigande ur jorden, skulle anses äga lif och kraft af alldeles särskild kvalitet, utan att man därför tillagt den någon själslighet eller egenskap af ana. Däremot är det ej uteslutet att långt senare, efter det att ormen redan fått en rotfast ställning i den folkmedicinska magien, denna ställning kunnat förstärkas genom möjligen senare utvecklade föreställningar om ormen som anbärare.

¹ Se Aspelin, Finskt Museum, 1895, s. 87.